

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGÔ VĂN ĐỨC

**DẠY HỌC CA KHÚC CÁCH MẠNG CHO
GIỌNG NAM CAO HỆ TRUNG CẤP THANH NHẠC
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA NGHỆ THUẬT QUÂN ĐỘI**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ÂM NHẠC
Khóa 11 (2018 - 2020)**

Hà Nội, 2020

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Thị Tố Mai

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào ngày tháng năm 2020

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Ca khúc nhạc mới từ khi ra đời đến nay đã đóng góp rất lớn cho sự phát triển nền âm nhạc Việt Nam. Nhìn nhận một cách khái quát, ca khúc Việt Nam chịu ảnh hưởng từ những bối cảnh xã hội đặc biệt của lịch sử đất nước trong từng giai đoạn, được biểu hiện qua lời ca và tính chất âm nhạc. Nổi bật lên trong quá trình phát triển âm nhạc nói chung, dòng ca khúc cách mạng như một mảng màu sáng, thể hiện rõ nét đặc trưng của nền ca khúc Việt Nam, đồng thời cho thấy tính cách anh hùng nhưng không kém phần lãng mạn, chân thật nhưng vẫn ẩn chứa nét tinh tế của con người đất Việt.

Ngoài các yếu tố ngôn ngữ âm nhạc được các nhạc sĩ sử dụng một cách điêu luyện, sáng tạo, chứa đựng những cung bậc cảm xúc đa dạng, phong phú, dòng ca khúc cách mạng còn có ý nghĩa vô cùng to lớn trong việc tạo nên sức mạnh tinh thần, thúc đẩy luyện rèn ý chí vượt khó khăn hiểm nguy và sẵn sàng hi sinh vì độc lập tự do và thống nhất đất nước. Những phẩm chất tốt đẹp nhất của con người Việt Nam hầu như đã được bộc lộ một cách khéo léo, sinh động và giàu hình ảnh trong các ca khúc cách mạng. Chính vì vậy, dạy học ca khúc Việt Nam trong môn Thanh nhạc không chỉ dừng lại ở việc truyền thụ những tri thức về lý thuyết, rèn luyện kỹ năng, kỹ thuật mà còn có vai trò giáo dục văn hóa, đạo đức; lịch sử và thẩm mỹ.

Năm 1956, Trường Âm nhạc Việt Nam được thành lập. Từ đó, bộ môn Thanh nhạc đã được định hình, trở thành một trong những lĩnh vực đào tạo trọng tâm của Trường Âm nhạc Việt Nam. Kể từ đó cho đến sau này, những giáo trình đào tạo thanh nhạc dành cho các hệ đào tạo từ trung học đến đại học đã được các nhà sư phạm thanh nhạc hàng đầu như Mai Khanh, Hồ Mộ La, Trung Kiên... biên soạn và áp dụng vào trong công tác giảng dạy ở nhà trường.

Sự dung hòa giữa nghệ thuật thanh nhạc trong nền âm nhạc mới với ca hát dân gian là vấn đề then chốt để xây dựng nên một nền thanh nhạc chính quy Việt Nam hội nhập với thế giới đồng thời lại mang đậm những dấu ấn cá nhân. Ca khúc cách mạng được coi là những bài hát chủ yếu trong chương trình giảng dạy cũng như tuyển chọn đầu vào tại các trường đào tạo nghệ thuật chuyên nghiệp, đặc biệt là bậc đại học.

Trường Đại học VHNT Quân đội có số lượng lớn sinh viên so với các trường đào tạo nghệ thuật khác. Hệ đào tạo thanh nhạc của

nhà trường có từ trung cấp đến đại học, với nội dung chương trình giảng dạy cho học sinh, học viên được nghiên cứu, sắp xếp phù hợp với từng hệ đào tạo và khả năng của mỗi cấp học. Trong suốt quá trình trưởng thành và phát triển, nhà trường đã đạt nhiều thành tựu lớn ở lĩnh vực đào tạo nguồn nhân lực nghệ sĩ cho hoạt động nghệ thuật cho quân đội và cho cả nước. Nhiều ca sĩ từng là học viên của nhà trường đã khẳng định được tên tuổi của mình trong nền âm nhạc Việt Nam từ những năm tháng chiến tranh như: Bích Việt, Tường Vi, Quốc Hương, Hoàng Chè, Dương Minh Đức... hay những năm gần đây với các ca sĩ trẻ như Hồ Quỳnh Hương, Kasim Hoàng Vũ, Văn Mai Hương, Hoàng Quyên...

Từ những thành tích trong đào tạo thanh nhạc, chúng tôi có thể khẳng định đội ngũ giáo viên thanh nhạc của Trường VHNT Quân đội đều là những người có chuyên môn tốt, năng lực sư phạm vững vàng, sáng tạo và tâm huyết với nghề.

Với chức năng đặc thù của nhà trường là đào tạo người nghệ sĩ - chiến sĩ, ca khúc cách mạng là một mảng được chú trọng trong chương trình đào tạo thanh nhạc từ hệ trung cấp đến đại học. Bản thân tôi hiện nay đang trực tiếp tham gia vào công tác giảng dạy thanh nhạc tại trường Đại học VHNT Quân Đội, tôi nhận thấy việc dạy học các ca khúc cách mạng cho học sinh trung cấp thanh nhạc nhưng vẫn bộc lộ nhiều vấn đề hạn chế. Trải qua thời gian học tập bốn năm tại trường, nhiều học viên sau khi tốt nghiệp vẫn còn lúng lúng về một số kỹ thuật thanh nhạc khi biểu diễn. Những hạn chế cơ bản, dễ nhận thấy nhất ở các em là khả năng làm chủ hơi thở trong ca hát, các kỹ thuật hát nhấn (marcato), hát nhanh... và vận dụng cách hát theo phong cách cổ điển phương Tây và các ca khúc cách mạng mang âm hưởng của âm nhạc dân gian Việt Nam chưa hợp lý. Phương pháp học và tự học vẫn còn thiếu khoa học và thụ động.

Với mong muốn tìm hiểu việc dạy học hát ca khúc cách mạng để nâng cao nghề nghiệp của bản thân, đồng thời góp phần vào việc nâng cao chất lượng dạy hát ca khúc cách mạng cho học viên Trường Đại học VHNT Quân Đội, tôi chọn đề tài: ***“Dạy học ca khúc cách mạng cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân Đội”*** cho luận văn Thạc sĩ ngành Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong quá trình nghiên cứu, chúng tôi có tìm hiểu một số

công trình của các nhà sư phạm thanh nhạc, một số giáo trình thanh nhạc, luận văn thạc sĩ liên quan đến đề tài ở từng mức độ khác nhau như:

Phương pháp Sư phạm Thanh nhạc của tác giả Nguyễn Trung Kiên do Viện Âm nhạc, Hà Nội xuất bản năm 2001. Đây là một trong những cuốn sách rất có giá trị đối với lĩnh vực sư phạm thanh nhạc phù hợp với thực tiễn tại Việt Nam. Tuy nhiên, cuốn sách tập trung vào các phương pháp dạy học thanh nhạc chung theo phong cách belcanto của lối hát phương Tây chứ không đi sâu vào khía cạnh khai thác các tác phẩm Việt Nam, nhất là ca khúc cách mạng Việt Nam.

Sách học thanh nhạc của Mai Khanh, Nxb Vuj đào tạo, Bộ văn hoá thông tin (1982). Đây là cuốn sách đầu tiên viết về phương pháp học thanh nhạc tại Việt Nam, tác giả đã đưa ra những phương pháp học hiệu quả nhất đối với sinh viên dựa trên quá trình quy nạp kiến thức cũng những kinh nghiệm của bản thân.

Phương pháp giảng dạy Thanh nhạc của tác giả Hồ Mộ La do Nxb Từ điển Bách khoa ấn hành năm 2008. Cũng giống như cuốn sách của tác giả Nguyễn Trung Kiên, cuốn sách này tập trung vào các phương pháp dạy học thanh nhạc cổ điển phương Tây một cách tỉ mỉ, là tài liệu quý cho người nghiên cứu kỹ thuật thanh nhạc.

Nâng cao chất lượng giảng dạy môn thanh nhạc bậc đại học tại trường Đại học văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa của tác giả Trịnh Thị Thúy Khuyên - Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật Âm nhạc bảo vệ tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam năm 2013. Luận văn tập trung vào nghiên cứu kỹ thuật thanh nhạc khác nhau và vận dụng vào những tác phẩm của từng vùng miền khác nhau. *Một số giải pháp xử lý ngữ âm tiếng Việt trong ca khúc Việt Nam tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW*, luận văn thạc sĩ Lý luận và PPDH Âm nhạc của Hoàng Quốc Tuấn (2014), Trường ĐHSPTW Nghệ thuật TW. Đề tài đã nêu lên những quan điểm để giải pháp xử lý ngữ âm tiếng Việt khi hát ca khúc Việt Nam, trong dạy học Thanh nhạc cho sinh viên Trường ĐHSPTW Nghệ thuật TW.

Giảng dạy ca khúc cách mạng Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975 cho sinh viên Âm nhạc trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW của tác giả Trịnh Thị Oanh - Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật Âm nhạc bảo vệ tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam năm 2012. Luận

vấn đi vào nghiên cứu sự hình thành, vai trò của ca khúc cách mạng Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975, xây dựng giáo trình theo từng chủ đề như: Chủ đề về Bác, hành khúc cách mạng, ca ngợi tổ quốc, nhân dân, đồng thời đi vào giảng dạy từng bài cụ thể, không đề cập đến vấn đề giảng dạy thanh nhạc cho giọng nam cao.

Vấn đề giảng dạy ca khúc Việt Nam trong chuyên ngành thanh nhạc luận văn thạc sĩ tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam năm 2002 của tác giả Mai Thị Xuân Hương là một trong số ít công trình có liên quan trực tiếp đến đề tài. Tác giả chỉ nghiên cứu chung cho toàn bộ các ca khúc VN chứ không chỉ tập trung vào ca khúc cách mạng với giọng nam cao.

Dạy học thanh nhạc cho giọng nữ trung hệ ĐHSP Âm nhạc, Trường Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW, luận văn thạc sĩ của Nguyễn Thị Hương (2017) tập trung vào các kỹ thuật, PPDH thanh nhạc dành cho giọng nữ trung với các bài hát Việt Nam và nước ngoài, không tách mảng dạy học đối với ca khúc cách mạng.

Các sách và giáo trình nêu trên là những tư liệu quý, rất hữu ích cho luận văn của chúng tôi tham khảo. Tuy nhiên trong đó không đề cập đến dạy học ca khúc cách mạng hay với giọng nam cao. Bên cạnh đó có một số công trình đề cập đến các ca khúc nằm trong dòng ca khúc cách mạng hoặc giọng nam cao như:

Phương pháp hát tiếng Việt trong nghệ thuật ca hát của tác giả Trần Ngọc Lan (2011), Nxb Giáo dục, Hà Nội, đề cập tới các kỹ thuật trong nghệ thuật ca hát bằng tiếng Việt. Trong công trình này, một số ca khúc cách mạng được trích đoạn để sử dụng là ví dụ minh họa cho kỹ thuật hát tiếng Việt.

Dạy học ca khúc của nhạc sĩ Đỗ Nhuận cho học sinh trung cấp Thanh nhạc, Trường Đại học Văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa, luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương của Đỗ My Lam (2018).

Dạy học thanh nhạc ca khúc của nhạc sĩ Trần Hoàn tại trường Đại học Văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa, cho luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương của Lê Mai Ly (2018). Đây là hai luận văn có liên quan trực tiếp đến ca khúc cách mạng nhưng chỉ tập trung vào khai thác cách hát tiếng Việt, kỹ thuật hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Việt Nam trong các sáng tác của nhạc sĩ Đỗ

Nhuận và nhạc sĩ Trần Hoàn, không đề cập đến loại giọng của sinh viên/học viên.

Như vậy, có rất nhiều các công trình nghiên cứu liên quan đến thanh nhạc và dạy học thanh nhạc mà đề tài của chúng tôi có thể tham khảo để áp dụng vào luận văn của mình. Tuy nhiên, đề tài “*Dạy học ca khúc cách mạng cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân Đội*” chưa có công trình nào nghiên cứu và luận văn của chúng tôi không trùng lặp với các công trình đã công bố.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Dựa trên cơ sở nghiên cứu lý luận về dạy học thanh nhạc, xuất phát từ thực trạng dạy học thanh nhạc tại Trường Đại học VHNT Quân Đội, đề tài hướng tới mục đích nghiên cứu các biện pháp, phương pháp dạy học ca khúc cách mạng để áp dụng vào cho giọng nam cao hệ trung cấp thanh nhạc, góp phần nâng cao chất lượng dạy và học của nhà trường.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Làm rõ các khái niệm liên quan, một số vấn đề về giọng nam cao, vai trò của ca khúc cách mạng.
- Tìm hiểu thực trạng dạy học thanh nhạc cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học VHNT Quân Đội.
- Nghiên cứu các biện pháp, phương pháp dạy học ca khúc cách mạng cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học VHNT Quân Đội.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Các biện pháp dạy học ca khúc cách mạng cho học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học VHNT Quân Đội.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- Đề tài tập trung nghiên cứu các biện pháp, phương pháp dạy học ca khúc cách mạng cho học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Đại học VHNT Quân Đội.

- Ca khúc cách mạng được phát triển nở rộ nhất là ở thời kỳ chống Pháp 1945-1954 và chống Mỹ 1954-1975. Vì thế, đề tài xin được lựa chọn các ca khúc cách mạng ở hai thời kỳ này và là những bài hát được áp dụng trong chương trình dạy học thanh nhạc cho học

viên giọng nam cao hệ Trung cấp Trường Đại học VHNT Quân Đội.

- Thời gian: Từ tháng 5 năm 2019 đến tháng 5 năm 2020.

5. Phương pháp nghiên cứu

Luận văn thực hiện các phương pháp chủ yếu sau:

- Phương pháp điều tra, tổng hợp, phân tích, so sánh, hệ thống hóa, khái quát các tài liệu, các văn bản, thông tin, xử lý số liệu để phục vụ đề tài.

- Phương pháp nghiên cứu thực tiễn: điều tra, quan sát để tìm hiểu thực trạng trong quá trình dạy học và vận dụng các phương pháp vào thực tiễn.

- Phương pháp thực nghiệm sư phạm để kiểm chứng tính khả thi của các biện pháp mà đề tài đã đưa ra.

6. Những đóng góp của Luận văn

Về lý luận, đề tài phân tích thực trạng dạy và học ca khúc cách mạng của hệ trung cấp Thanh nhạc ở Trường Đại học VHNT Quân đội, từ đó giảng viên môn Thanh nhạc của trường rút ra được những bài học kinh nghiệm trong dạy học. Luận văn cung cấp một số phương pháp phân tích, khai thác nội dung đề tài trong ca khúc cách mạng và phương pháp dạy học các kỹ thuật thanh nhạc.

Về thực tiễn, luận văn đưa ra các biện pháp rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc và phương pháp tự học cho học viên. Từ đó, giảng viên và học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc vận dụng trong thực tiễn để nâng cao chất lượng dạy và học ca khúc nhạc cách mạng tại Trường Đại học VHNT Quân đội.

7. Bố cục của Luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, Luận văn gồm 02 chương:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực trạng dạy học thanh nhạc cho giọng nam cao hệ trung cấp tại Trường ĐHVH Nghệ thuật Quân đội

Chương 2: Biện pháp dạy học hát ca khúc cách mạng cho giọng nam cao

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TRẠNG DẠY HỌC THANH NHẠC CHO GIỌNG NAM CAO HỆ TRUNG CẤP TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA NGHỆ THUẬT QUÂN ĐỘI

1. 1. Một số khái niệm

1.1.1. Thanh nhạc, phương pháp dạy học thanh nhạc

1.1.1.1. Thanh nhạc

Thanh nhạc là một lĩnh vực của nghệ thuật âm nhạc mà ngôn ngữ biểu đạt gồm hai yếu tố là âm nhạc và giọng hát của con người.

1.1.1.2. Dạy học

Dạy học là quá trình tương tác đồng bộ giữa người dạy và người học. Trong đó, người dạy là người hướng dẫn, tổ chức, điều khiển quá trình học; người học chủ động nhận thức, chiếm lĩnh tri thức dưới sự tổ chức, điều khiển của người dạy.

1.1.1.3. Phương pháp dạy học

PPDH là cách thức để phát triển năng lực chiếm lĩnh tri thức cho người học trên cơ sở tương tác bình đẳng với người dạy.

1.1.1.4. Phương pháp dạy học thanh nhạc

PPDH thanh nhạc có thể được hiểu là cách thức, con đường để phát triển, rèn luyện kỹ năng, kỹ thuật thanh nhạc cho người học. Thanh nhạc là môn học thuộc nghệ thuật âm nhạc nên các PPDH cũng nằm trong nhóm các PPDH âm nhạc, bao gồm: Phương pháp trình bày tác phẩm; phương pháp thực hành luyện tập; phương pháp dùng lời; Phương pháp trực quan; phương pháp kiểm tra đánh giá. Đây là năm PPDH mà người GV dạy thanh nhạc thường xuyên vận dụng trong mỗi tiết học.

1.1.2. Ca khúc và ca khúc cách mạng

1.1.2.1. Ca khúc

Ca khúc (hoặc bài hát) là một trong những thể loại thanh nhạc, chứa đựng hai thành tố cơ bản là giai điệu và lời ca, được thể hiện bởi giọng hát con người. Ca khúc được sáng tác bởi các nhạc sĩ cho cả phần nhạc và lời ca, cũng có thể được các nhạc sĩ phổ thơ hay sản phẩm của tập thể nhân dân như các bài dân ca. Tùy thuộc vào việc sử dụng tiêu chí là tính chất âm nhạc hay nội dung lời ca... ca khúc được chia thành nhiều thể loại nhỏ như: hành khúc, chính ca, trữ tình, hát ru...

1.1.2.2. Ca khúc cách mạng

Ca khúc cách mạng là những ca khúc được sáng tác nhằm

phản ánh một cách tích cực, cổ vũ cho cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, giành độc lập tự do và xây dựng chủ nghĩa xã hội của nhân dân ta dưới sự lãnh đạo của đảng cộng sản từ năm 1930 cho đến nay; là một bộ phận của nền âm nhạc cách mạng dựa trên quan điểm thẩm mỹ Mác - Lê nin.

1.2. Vai trò của ca khúc cách mạng trong đời sống âm nhạc Việt Nam

1.2.1. Trong đời sống xã hội

Tiếng hát và những ca khúc cách mạng đi vào đến từng ngõ xóm hậu phương, tận chiến hào nơi tiền tuyến. Các đoàn văn công Trung ương khu, miền được thành lập, đài phát thanh ở chiến khu Việt Bắc thường xuyên phát những ca khúc cách mạng, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, cổ vũ quân và dân ta bằng âm nhạc.

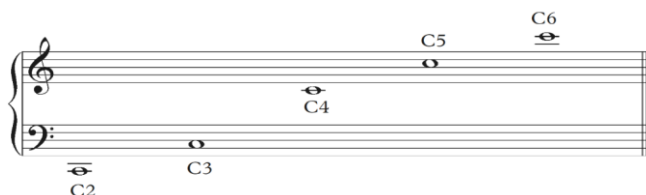
1.2.2. Trong thanh nhạc

Sự phong phú về nội dung, chủ đề gắn liền với sự mở rộng về thể loại, đa dạng về chất liệu và thủ pháp sáng tác trong mảng ca khúc cách mạng. Ngoài các sáng tác theo phong cách âm nhạc phương Tây, các nhạc sĩ đã khai thác chất liệu âm nhạc dân gian một cách tinh tế, sáng tạo. Chính vì vậy, ca khúc cách mạng thời kỳ 1945 - 1975 mang lại nhiều ứng dụng trong thanh nhạc bởi các yếu tố: đáp ứng được cho các loại giọng hát; đáp ứng các hình thức trình diễn; phong phú về chất liệu và kỹ thuật để đưa vào giảng dạy trong các cơ sở đào tạo thanh nhạc, cho người ca sĩ thể hiện và SV học tập.

1.3. Sơ lược về giọng nam cao

Giọng nam được chia thành ba loại cơ bản: Nam cao, nam trung và nam trầm. Trong đó, giọng nam cao là loại giọng phổ biến chiếm tỉ lệ cao nhất.

Ví dụ:

Trong luận văn này, chúng tôi dùng hệ thống kí hiệu chữ cái theo hệ Anh - Mỹ: C - D - E - F - G - A - B. Các nốt có dấu thăng/giáng sẽ kèm theo kí hiệu # hoặc b, chẳng hạn nốt Si giáng sẽ được ghi là B^b, nốt la thăng được ghi là A[#]. Theo hệ thống này, nốt

C4 sẽ tương đương với nốt c¹ (ở quãng 8 thứ nhất) của hệ thống kí hiệu Nga – Đức.

1.3.1. Phân loại giọng nam cao

Theo cuốn *Phương pháp sư phạm thanh nhạc* của tác giả Nguyễn Trung Kiên, giọng nam cao được chia thành hai loại: Nam cao trữ tình và nam cao kịch tính.

Qua thực tiễn dạy học tại Trường Đại học VHNT Quân đội, trên cơ sở và phạm vi nghiên cứu của đề tài, chúng tôi xác định âm vực chung của giọng nam cao là từ C3 đến C5.

1.3.2. Vai trò của giọng nam cao trong thanh nhạc

Trong thanh nhạc nhiều bè, mỗi loại giọng có một vai trò đối với tuyến bè riêng. Với âm vực rộng, gần như bao quát đến một nửa âm vực giọng nam trầm và ba phần tư giọng nam trung nên trong nhiều trường hợp, giọng nam cao vẫn đảm nhận được các tuyến bè của giọng nam trầm và nam trung.

Giọng nam cao là loại giọng phổ biến và có tính đa dạng về phẩm chất giọng hát. Ca khúc cách mạng là những dạng tác phẩm có đặc điểm, tính chất âm nhạc khác nhau, từ ca khúc trữ tình nhẹ nhàng, mềm mại đến hành khúc mạnh mẽ hay tác phẩm có nhiều kịch tính đòi hỏi cường độ âm thanh lớn, vang khỏe, tráng lệ. Vì thế, giọng nam cao có thể đáp ứng tốt trong việc thể hiện các ca khúc cách mạng.

1.4. Thực trạng dạy học cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa nghệ thuật Quân đội

1.4.1. Khái quát về nhà trường và khoa Thanh nhạc

Trường Đại học VHNT Quân đội là một cơ sở đào tạo các chuyên ngành văn hóa nghệ thuật lớn của cả nước. Những thông tin về nhà trường mà chúng tôi nêu sau đây dựa vào hai nguồn tư liệu chính là: Cuốn *Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội - 60 năm xây dựng và trưởng thành (1955-2015)* do Nxb Quân đội nhân dân in vào năm 2015.

Trường Đại học VHNT Quân đội có 12 khoa, 5 phòng chức năng, 8 tiểu đoàn quản lý học viên, học viên và các ban trực thuộc.

Khoa Thanh nhạc có số lượng giảng viên thuộc biên chế cơ hữu của khoa là 14 GV: 01 tiến sĩ, 10 thạc sĩ, 03 cử nhân. các GV của khoa đều tốt nghiệp chính quy từ HVAN Quốc gia Việt Nam.

Tổng số học viên của khoa hiện nay là 147, trong đó có 124 học viên hệ trung cấp, bao gồm hai hệ quân sự và dân sự với thời

gian đào tạo là bốn năm. Từ năm học 2018 – 2019, nhà trường không tuyển sinh hệ trung cấp thanh nhạc cũng như dừng tuyển sinh hệ dân sự. Hiện nay, tác giả luận văn giảng dạy cho 07 học viên thuộc ba khóa: 04 học viên lớp H39 (năm thứ hai), 02 học viên lớp H28 (năm thứ 3), 03 học viên lớp H37 (năm thứ tư).

1.4.2. Đặc điểm khả năng thanh nhạc của giọng nam cao hệ Trung cấp

Khả năng thanh nhạc của học viên phụ thuộc vào hai yếu tố chính, đó là chất lượng tuyển sinh đầu vào và quá trình học tập, rèn luyện trong toàn khóa học. Trong hai năm trở lại đây, theo chỉ thị của quân đội, nhà trường không tuyển hệ dân sự mà chỉ tuyển hệ quân sự.

Về đặc điểm tâm lý, học viên hệ trung cấp thanh nhạc đều nằm trong độ tuổi từ 18 tuổi đến 22 tuổi. Đây là lứa tuổi mà nhu cầu khẳng định mình trong mỗi cá nhân khá cao.

1.4.3. Nội dung chương trình môn Thanh nhạc hệ Trung cấp

Chương trình đào tạo chung dành cho hệ trung cấp thanh nhạc được quán triệt với mục tiêu của nhà trường là đào tạo người nghệ sĩ - chiến sĩ

Giáo trình sử dụng trong dạy và học chuyên ngành thanh nhạc hệ trung cấp 4 năm gồm: Lô Thanh (2011), *Giáo trình thanh nhạc*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội (Lưu hành nội bộ); Nguyễn Trung Kiên (2001), *Phương pháp sư phạm thanh nhạc*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội; các bài hát Việt Nam được giảng viên chọn lọc; một số giáo trình tham khảo khác...

1.4.4. Thực trạng dạy học Thanh nhạc cho giọng nam cao

1.4.4.1. Thực trạng dạy của giảng viên

Hình thức tổ chức dạy học thanh nhạc được qui định trong Trường Đại học VHNT Quân đội đối với hệ trung cấp hay đại học đều là một thầy/một trò trong mỗi tiết học 45 phút. Mỗi buổi học, GV giảng dạy cho từ bốn đến năm học viên.

Về công tác chuẩn bị giảng dạy, GV của toàn trường đều thực hiện nghiêm túc theo qui định của nhà trường. Tiến trình, nội dung và PPDH được thể hiện rõ ràng, chi tiết trên giáo án/bài giảng. Mỗi bài học có thời lượng 04 tiết. Trong giáo án, GV xác định rõ các vấn đề thuộc về học viên gồm: Phong cách (thính phòng, nhạc nhẹ...), đặc điểm giọng hát và hạn chế của học viên. Tuy vậy, các mục như nội dung yêu cầu đối với quá trình dựng tác phẩm, hướng dẫn luyện tập và

tiêu chí cần đạt còn ghi chung chung, thiếu cụ thể đối với từng tác phẩm, từng tiết học.

Phân Hướng dẫn luyện tập dựng tác phẩm được các GV mà chúng tôi dự giờ thực hiện theo bốn bước sau:

- Luyện tập cho học sinh các kỹ thuật được yêu cầu sử dụng trong tác phẩm.

- Giới thiệu nội dung và thông tin về tác phẩm, tác giả.

- Hướng dẫn việc kết hợp kỹ thuật thanh nhạc với xử lý sắc thái trong quá trình luyện tập tác phẩm.

- Hướng dẫn phát âm các ngôn ngữ tiếng nước ngoài và tiếng Việt trong ca hát chính xác, tròn vành, rõ chữ.

Kết quả chúng tôi thu được theo bảng dưới đây.

Bảng 1.1. KẾT QUẢ THU THẬP TỪ PHIẾU TÌM HIỂU VỀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC CA KHÚC CÁCH MẠNG

Câu hỏi	Kết quả phương án lựa chọn					
	a		b		c	
1	11/15	73%	0/15	0%	4/15	27%
2	3/15	20%	5/15	33,3%	7/15	46,7%
3	3/15	20%	6/17	40%	6/15	40%
4	0/15	0%	12/15	80%	3/15	20%
5	2/15	13,3%	4/15	26,7%	9/15	60%

1.4.4.2. Tình hình học tập của học viên

Trong hai năm trở lại đây (từ năm học 2017 - 2018), nhà trường chỉ tuyển sinh hệ quân đội nên các em vừa là học viên, vừa là quân nhân. Chính vì vậy, ý thức học tập, tinh ki luật, tự giác trong học tập và rèn luyện của học viên rất cao. Cùng với sự chăm chỉ, học viên thanh nhạc trong nhà trường nói chung, hệ trung cấp nói riêng luôn thể hiện tính sáng tạo, thường xuyên tương tác trao đổi với GV để tìm ra những yếu tố mới trong thể hiện tác phẩm nhằm đạt hiệu quả cao nhất, tạo dấu ấn phong cách riêng của cá nhân. Nhà trường luôn tạo điều kiện để học viên được thường xuyên biểu diễn trên sân khấu của nhà trường cũng như đi tham gia biểu diễn ở các sân khấu, chương trình âm nhạc ngoài nhà trường. Đó là một thuận lợi lớn để nâng cao bản lĩnh sân khấu, năng lực và kinh nghiệm thực tiễn cho các em.

Qua thực tiễn giảng dạy, chúng tôi nhận thấy một nhược

điểm chung ở các em là xem nhẹ các môn liên quan như: Hình thức âm nhạc, phân tích tác phẩm, lịch sử âm nhạc... Khi tìm hiểu, nhiều học viên cho rằng học thanh nhạc chủ yếu là phát triển giọng hát. Đây là quan niệm hoàn toàn sai lầm đối với một người theo con đường biểu diễn âm nhạc chuyên nghiệp. Phân tích tác phẩm để xác định cấu trúc, nội dung tư tưởng lời ca có ảnh hưởng trực tiếp đến khả năng ghi nhớ tác phẩm và là bước đầu khởi tạo cảm xúc thông qua con đường nhận thức về ý nghĩa biểu đạt mà tác giả gửi gắm vào ca khúc.

Tiểu kết

Kết quả của quá trình dạy học phụ thuộc rất lớn vào PPDH, sự nhiệt tình của GV cũng như phương pháp học và tâm thế học tập của học viên. Mỗi môn học, mỗi hệ đào tạo và từng môi trường học tập, rèn luyện đều có những đặc điểm cụ thể, riêng biệt. Trên cơ sở mục tiêu, nhiệm vụ của đề tài, trong chương 1, chúng tôi đã làm sáng tỏ các vấn đề sau: Những khái niệm liên quan đến dạy và học thanh nhạc; khái niệm ca khúc và ca khúc cách mạng; nêu những nét chính về ca khúc cách mạng trong đời sống âm nhạc Việt Nam từ năm 1945 đến nay, qua đó khẳng định những giá trị nghệ thuật và nội dung tư tưởng là hai yếu tố tạo nên vị trí không thể thay thế của dòng ca khúc cách mạng trong đời sống âm nhạc của nước ta; thực trạng dạy và học thanh nhạc của giọng nam cao hệ trung cấp thanh nhạc. Đồng thời, chúng tôi làm sáng tỏ các đặc điểm của giọng nam cao, thông nhất cách ghi ký hiệu cao độ. Kết quả nghiên cứu trong chương 1 sẽ là cơ sở lý luận và thực tiễn vững chắc để chúng tôi đề xuất các biện pháp ở chương 2.

Chương 2

BIỆN PHÁP DẠY HỌC HÁT CA KHÚC CÁCH MẠNG CHO GIỌNG NAM CAO

2.1. Tìm hiểu đặc điểm của ca khúc cách mạng

2.1.1. Cấu trúc

2.1.1.1. Hình thức 1 đoạn

Hình thức một đoạn đơn (còn gọi là đoạn nhạc) là hình thức âm nhạc nhỏ nhất, trình bày một tư duy âm nhạc hoàn chỉnh. Đoạn nhạc có thể là hình thức của một tác phẩm độc lập, cũng có thể là một phần của một tác phẩm âm nhạc hoàn chỉnh. Đây là hình thức đơn giản, thông thường có từ một, hai đến ba câu nhạc. Trong ca khúc cách mạng giai đoạn 1945 - 1975, hình thức một đoạn có cấu trúc phổ biến là: Đoạn đơn hai câu như *Bước chân trên dải Trường Sơn* (nhạc: Vũ Trọng Hối, Lời: thơ Đăng Thục - 1966) *Người sống mãi trong lòng miền Nam* (Nguyễn Đồng Nai - 1969); đoạn đơn ba câu: *Ca ngợi Hồ Chủ tịch* (nhạc: Lưu Hữu Phước, lời: Nguyễn Đình Thi - 1947); dạng biến tấu như *Việt Nam quê hương tôi* (Đỗ Nhuận - 1961).

Ví dụ: NGƯỜI SỐNG MÃI TRONG LÒNG MIỀN NAM (trích)

Nhạc và lời: Nguyễn Đồng Nai

Còn khắc sâu đời đời trong ánh mắt em_ thơ trong triệu trái tim thương_ nhớ

Lòng hướng về Thủ đô, miền Nam kính dâng vòng hoa chiến công lên Người

2.1.1.2. Hình thức 2 đoạn

Ca khúc cách mạng có hình thức hai đoạn khá nhiều và thủ pháp, chất liệu tác phẩm rất phong phú. Trong quá trình thực hiện đề tài, chúng tôi nhận thấy ca khúc cách mạng trong giai đoạn này hầu như rất hiếm thấy hình thức hai đoạn đơn tái hiện.

Các hình thức hai đoạn phát triển và tương phản khá phổ biến; một số ca khúc có phần mở đầu, đoạn nhạc nổi và coda kết. Những ca khúc tiêu biểu như: *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* (Trần Kiệt Tường - 1962); *Cùng anh tiến quân trên đường dài* (nhạc: Huy Du, thơ: Xuân Sách - 1967); *Người là niềm tin tất thắng* (Chu Minh - 1969); *Trên đỉnh Trường Sơn ta hát* (Huy Du - 1971)...

Hình thức hai đoạn đơn không tái hiện, dạng phát triển tiêu biểu với: *Người là niềm tin tất thắng* (Chu Minh - 1969); *Ta tự hào đi lên, ôi Việt Nam* (nhạc: Chu Minh, lời thơ: Hoàng Trung Thông - 1972).

Ví dụ : NGƯỜI LÀ NIỀM TIN TẤT THẮNG (trích)

Nhạc và lời: Chu Minh

♩ Vừa phải, trang trọng, thiết tha sôi nổi

Đất nước nghiêng mình đời đời nhớ ơn tên Người sống mãi với non

Sơ đồ cấu trúc:

Đoạn a		Đoạn b	
Câu 1	Câu 2	Câu 3	Câu 4
3 + 3	2 + 2 + 3	3 + 2	4 + 3 + 2

2.1.1.3. Hình thức khác

Ca khúc cách mạng giai đoạn 1945 - 1975 không chỉ phong phú nội dung, đề tài mà còn đa dạng về cấu trúc hình thức. Ngoài hình thức một đoạn, hai đoạn, vẫn có những ca khúc có cấu trúc ba đoạn, liên đoạn hoặc quy mô lớn hơn như trường ca. Những ca khúc ở hình thức ba đoạn như: *Đường chúng ta đi* (nhạc: Huy Du, thơ: Xuân Sách - 1968), *Mời anh đến thăm quê tôi* (Nguyễn Đức Toàn - 1954), *Ngọn đèn đứng gác* (Hoàng Hiệp - 1966); *Chiếc gậy Trường Sơn* (Phạm Tuyên - 1967)...

Ví dụ NGỌN ĐÈN ĐỨNG GÁC (trích)

Hoàng Hiệp

Andantino con calore $\text{♩} = 69$

Trên đường ta đi đánh giặc, dù về Nam hay ta lên Bắc, ở

Sơ đồ cấu trúc:

Đoạn a			Đoạn b		Đoạn a'	
Câu 1	Câu 2	Câu 3	Câu 4	Câu 5	Câu 1'	Câu 6
4+5	5	2+7	3+4	3+3+3	4+3	2+6

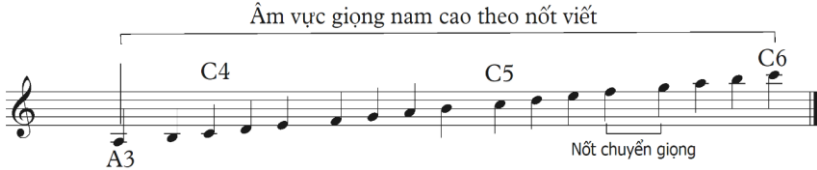
2.1.2. Giai điệu

2.1.2.1. Âm vực

Hiện nay, có nhiều tài liệu, giáo trình với các cách ghi kí

hiệu chữ cái chỉ quãng tám khác nhau. Vì vậy, để thuận tiện cho việc theo dõi trong khi phân tích âm vực và giai điệu trong toàn luận văn, chúng tôi thống nhất thể hiện âm vực trên khóa Son 2 như dưới đây.

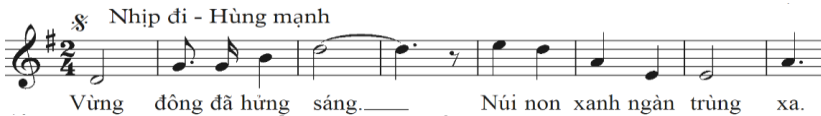
Ví dụ:

2.1.2.2. Tính chất giai điệu

Tính chất giai điệu của một ca khúc được biểu thị bởi các yếu tố cơ bản là nhịp độ, tiết tấu, các quãng và hướng chuyển động của nó trong một kết cấu âm nhạc liền mạch. Tính chất giai điệu có thể được xem là một trong những yếu tố có vai trò cơ sở đối với người dạy và người học thanh nhạc. Dựa vào tính chất giai điệu, chúng tôi nhận thấy ca khúc giai đoạn 1945 - 1975 có thể được phân chia thành những thể loại gồm: Nhóm hành khúc, nhóm ca khúc trữ tình và nhóm ca khúc vui hoạt.

Ví dụ TIẾN BƯỚC DƯỚI QUÂN KÌ (trích)
Đoãn Nho

2.1.3. Phân loại một số dạng tiêu biểu

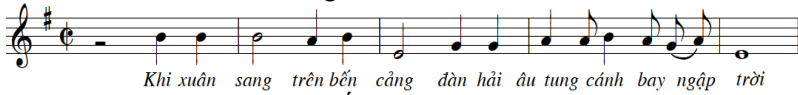
2.1.3.1. Dạng bài theo phong cách cổ điển phương Tây

Hai đặc điểm lớn để nhận dạng loại ca khúc theo phong cách cổ điển phương Tây là nhịp điệu gắn với các vũ điệu của châu Âu như tango, valse, cha cha cha... và chất liệu giai điệu theo thang 7 âm với các điệu tính trưởng, thứ của phương Tây. Dòng ca khúc cách mạng giai đoạn 1945 - 1954 có nhiều ca khúc được viết theo phong cách cổ điển phương Tây như: *Quê em miền Trung du* (Nguyễn Đức Toàn 1947), *Những ánh sao đêm* (Phan Huỳnh Điểu - 1962), *Trên đỉnh Trường Sơn ta hát* (Huy Du - 1971), *Bài ca Trường Sơn* (nhạc: Trần Chung, lời thơ: Gia Dung - 1966), *Cùng anh tiến quân trên đường dài* (nhạc: Huy Du, lời thơ: Xuân Sách - 1967), *Bến cảng quê hương tôi* (Hồ Bắc - 1968), *Ta tự hào đi lên, ôi Việt Nam* (nhạc: Chu Minh, thơ: Hoàng Trung

Thông - 1973)...

Ví dụ: BÊN CẢNG QUÊ HƯƠNG TÔI (trích)

Hơi nhanh, tươi sáng

2.1.3.2. Dạng bài sử dụng chất liệu âm nhạc dân gian

Hầu như âm nhạc dân gian các vùng miền trên cả nước đều có thể được tìm thấy trong dòng ca khúc cách mạng giai đoạn này. Chúng ta bắt gặp âm điệu hát ru của người H'Mông trong ca khúc *Từ trên đỉnh núi* (Nguyễn Nhung - 1959); phong cách ngâm ngợi, chứa đựng cả chất chèo (nói vìa, nói sử), chất ca trù và cả hơi châu văn trong *Tiếng đàn bầu* (Nguyễn Viêm - 1968); âm điệu khỏe khoắn của hò sông Mã trong *Chào sông Mã anh hùng* (Xuân Giao - 1967); chất liệu dân ca Nghệ Tĩnh trong *Chào em cô gái Lam Hồng* (Ánh Dương - 1969); sự đậm đặc chất dân ca Nam Bộ với *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* (Trần Kiệt Tường - 1962)... và còn rất nhiều ca khúc mà mỗi lần vang lên đều mang lại cảm giác thân thuộc của âm nhạc dân gian người Việt như: *Áo mùa đông* (Đỗ Nhuận - 1948), *Qua miền Tây Bắc* (Nguyễn thành - 1946), *Việt Nam quê hương tôi* (Đỗ Nhuận - 1961), *Tình em* (Huy Du - 1962), *Đất quê ta mênh mông* (nhạc: Hoàng Hiệp, thơ: Dương Hương Ly - 1968), *Bài ca bên cánh võng* (Nguyễn Nhung - 1970), *Tám áo chiến sĩ mẹ và năm xưa* (Nguyễn Văn Tý - 1973), *Rặng trăm bầu* (Thái Cơ - 1973)...

Ví dụ: VIỆT NAM QUÊ HƯƠNG TÔI (trích)

Đỗ Nhuận

2.1.4. Nội dung đề tài

2.1.4.1. Đề tài về người chiến sĩ vũ trang

Đề tài về người chiến sĩ vũ trang là một mảng lớn trong dòng ca khúc cách mạng. Hình ảnh người chiến sĩ giải phóng quân, người du kích và chiến sĩ thanh niên xung phong được các nhạc sĩ khắc họa dưới nhiều góc nhìn khác nhau. Trong *Tiến bước dưới quân kỳ* của Doãn Nho, hình tượng âm nhạc là sức mạnh đang trào dâng của một đoàn quân đang tiến lên như thác lũ. Âm điệu và lời ca tạo một cảnh quan lịch sử hào hùng với không khí sôi nổi, mạnh mẽ, trang nghiêm

và tràn đầy lạc quan...

2.1.4.2. Chủ đề về Bác và Đảng

Tư tưởng chủ đạo trong đề tài này là lòng biết ơn và niềm tin tuyệt đối mà quân và dân ta hướng về Bác và Đảng. Nhiều ca khúc trữ tình chính luận có giai điệu hào sảng, tự hào, lời ca mang tính khái quát cao nhưng khắc họa đậm nét chân dung của Bác và Đảng trong lịch sử vẻ vang của dân tộc như: “Trên quảng trường uy nghiêm năm trước, vọng lời Bác Hồ tuyên ngôn dựng nước” (Tân Huyền, *Mỗi bước đi thêm yêu Tổ Quốc*); *Người là niềm tin tất thắng* (Chu Minh), *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* (Trần Kiệt Tường), *Người sống mãi trong lòng miền Nam* (Nguyễn Đồng Nai)...

2.1.4.3. Đề tài về quê hương, Tổ quốc

Những ca khúc về đề tài này hầu hết ở dạng trữ tình tràn thuật, có giai điệu nhẹ nhàng, mềm mại như: *Quê em miền trung du* (Nguyễn Đức Toàn), *Làng tôi* (Hồ Bắc),... *Quê em miền trung du*, *Quảng Bình quê ta ơi* (Hoàng Vân - 1964), *Hồ khoan Lệ Thủy* một mạch mà duyên dáng.

2.1.4.4. Đề tài về lao động, kiến thiết ở miền Bắc

Không khí lao động, sản xuất kiến thiết nhộn nhịp, khẩn trương trên toàn miền Bắc nhanh chóng được các nhạc sĩ khai thác, trở thành một đề tài có tính thiết thực trong nền ca khúc cách mạng phục vụ xây dựng CNXH. Mặc dù những ca khúc phù hợp cho giọng nam cao không nhiều, nhưng những ca khúc mà chúng tôi sưu tầm được để đưa vào sử dụng trong giảng dạy cũng khá đủ để cho thấy sự đa dạng về nội dung tư tưởng và hình tượng lời ca.

2.2. Rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc

Trong phần này, chúng tôi làm rõ các vấn đề liên quan đến giọng hát, cách xử lý âm thanh tiếng hát, phát âm nhà chữ, theo phong cách thanh nhạc phương Tây và ca khúc mang âm hưởng dân gian Việt Nam. Trên cơ sở đó để GV vận dụng vào quá trình dạy học phù hợp cho từng đối tượng học viên với các ca khúc cụ thể.

2.2.1. Khẩu hình

Khẩu hình là yếu tố có vai trò quyết định đến chất lượng âm thanh của giọng hát, ảnh hưởng đến sự rõ ràng khi phát âm các nguyên âm, phụ âm. Trong thanh nhạc phương Tây, khẩu hình mở dọc tựa như khi ngáp, lưỡi gà - hàm ếch mềm được treo lên và cuống lưỡi hạ xuống mềm mại ở vị trí tự nhiên; buông

lông hàm dưới, không đưa hàm ra phía trước. Đối với ca khúc Việt Nam, khẩu hình phải được mở thoải mái và dọc hay ngang, rộng hay hẹp phải tùy thuộc vào trường hợp cụ thể khi hát, phụ thuộc vào cao độ, âm lượng, đặc biệt đối với các ca khúc có chất liệu dân ca.

2.2.2. Hơi thở

2.2.2.1. Hít hơi và nén hơi

Động tác hít hơi/lấy hơi trong ca hát phải nhẹ nhàng, không để phát ra âm thanh gây thô để tránh khiến cho người nghe cảm giác khó chịu. Lấy hơi chậm sẽ ảnh hưởng đến tiết tấu đồng thời tiếng hát phát ra bị thô cứng.

2.2.2.2. Đẩy hơi

Đẩy hơi liên quan trực tiếp đến âm thanh của mỗi tiếng hát. Có bốn kiểu thở phổ biến là: Thở ngực; thở bụng; thở ngực kết hợp với bụng; thở ngực dưới và bụng.

2.2.3. Vấn đề đóng tiếng

Đóng tiếng là một thuật ngữ chỉ trạng thái khi hát “thanh quản ở vị trí thấp, khi đó thanh thất (buồng thanh quản) mở rộng tương đối, cơ giáp phếu cũng thả lỏng tương đối”. Âm thanh ở trạng thái này có tính chất tròn, gọn tiếng đồng thời cũng sáng và thanh thoát, được gọi là âm thanh đóng.

2.2.4. Rèn một số kỹ thuật cơ bản

2.2.4.1. Legato

“Liên giọng (Legato) là một kỹ thuật cơ bản và cũng là một kỹ xảo hàng đầu của tiếng hát... tiếng hát ngân vang liền tiếng mềm mại, uyển chuyển, có khả năng thể hiện âm nhạc trữ tình, dịu dàng hoặc mạnh mẽ, đằm thắm”.

2.2.4.2. Hát nhanh (Passage)

“Hát nhanh là cách hát những giai điệu một cách linh hoạt, gọn gàng, tốc độ nhanh”. Kỹ thuật hát nhanh được áp dụng cho những tác phẩm thanh nhạc vui tươi, linh hoạt, kịch tính. các loại giọng đều có thể luyện tập kỹ thuật hát nhanh.

2.2.4.3. Marcato (nhấn tiếng)

Marcato là kỹ thuật hát nhấn hơi tạo nên âm thanh chắc mỗi chữ mỗi tiếng phát ra đều rõ ràng và gọn nhưng không nảy âm như staccato. Khi hát nhấn, “chúng ta hình dung áp lực hơi thở như búa đàn piano, hơi thở gọn chắc, dội ạnh, đồng thời dùng một lực nhất định khép kín khe thanh để cản áp lực hơi thở, khi đó

thanh âm bật mạnh”

2.2.5. Phát âm nhả chữ

Hát rõ lời là một trong những yếu tố tạo nên sự thanh công của ca sĩ. Trong các ca khúc cách mạng thuộc phạm vi đề tài nghiên cứu, có những tác phẩm hoàn toàn sử dụng kỹ thuật thanh nhạc phương Tây, có những bài hát mà cách phát âm nhả chữ rất cần thuần Việt vì gắn liền với ngữ điệu, giọng nói địa phương, vùng miền, cũng có những ca khúc lại có sự pha trộn giữa kỹ thuật hát phương Tây và Việt Nam.

2.3. Nâng cao năng lực tự học cho học viên

2.3.1. Nâng cao ý thức tự giác học tập của học viên

Ý thức tự giác học tập của học viên gắn liền với yếu tố xúc cảm và tinh thần trách nhiệm. Về tinh thần trách nhiệm trong học tập, chúng tôi nhận thấy các học viên hệ Trung cấp Thanh nhạc của nhà trường đều luôn xác định nhiệm vụ học tập là một nhiệm vụ chính trị khi đứng vị thế của người quân nhân Quân đội Nhân dân Việt Nam.

2.3.2. Lập kế hoạch tự học cho cá nhân

Bảng 2.1. KẾ HOẠCH TỰ HỌC MÔN THANH NHẠC

(mẫu)

Thời gian	Nội dung	Phương tiện	KTĐG
từ ...giờ đến... giờ/ngày/tuần	xác định cụ thể nội dung nào? Ví dụ: - Luyện thanh kỹ thuật (...) - Luyện tập hát câu/đoạn... của ca khúc (...) - Luyện tập biểu diễn ca khúc (...) - ... (Nội dung tự học cụ thể khác)	Xác định phương tiện cụ thể, ví dụ: - Đàn piano (nếu có) - Mẫu luyện thanh thu âm từ các buổi học với GV - Nghe ca sĩ A thể hiện ca khúc - ... (Phương tiện cụ thể khác)	Thu âm quá trình thực hành, thực hiện: (Ghi rõ chọn lựa phương thức KTĐG nào dưới đây) - Nghe lại và tự nhận xét trên cơ sở so sánh với yêu cầu của GV. - kết hợp

			với bạn học để đánh giá - ... (Hình thức KTĐG cụ thể khác)
--	--	--	--

2.3.3. Tái hiện và sáng tạo trong tự học

Chúng tôi cho rằng, tái hiện và sáng tạo là hai yếu tố có tính cốt lõi trong quá trình tự học thanh nhạc. “Tái hiện là sự làm hiện lại trong đầu những hình ảnh của các sự vật, hiện tượng, âm thanh, cảm giác... những cái đã nhận biết được từ thế giới bên ngoài nhờ các giác quan”. Đối với môn học thanh nhạc, tái hiện sẽ có hai mức độ: Tưởng tượng/hình dung được âm thanh vang lên trong đầu và làm cho âm thanh đó được vang lên bằng giọng hát của chính mình. Tuy nhiên, trong quá trình tự học thanh nhạc, nếu học viên chỉ biết nghe ca sĩ nào đó cùng chất giọng hát ca khúc mà mình đang học rồi bắt chước để tái hiện lại thì đó là sự sai lầm.

2.4. Thể hiện một số bài mẫu

Xuất phát từ những đặc điểm của ca khúc cách mạng giai đoạn 1945 - 1975, chúng tôi thực hiện hai bài mẫu: Bài theo phong cách cổ điển châu Âu và bài mang âm hưởng dân gian. Những bài mẫu này sẽ thể hiện rõ những vấn đề cốt lõi trong quá trình dạy học một ca khúc, làm cơ sở để vận dụng vào thực tiễn giảng dạy thanh nhạc đối với ca khúc cách mạng, hệ Trung cấp Thanh nhạc tại trường Đại học VHNT Quân đội. Chúng tôi lựa chọn *Đường chúng ta đi* (Huy Du) và *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* (Trần Kiết Tường) để thực hiện mẫu.

2.4.1. Đường chúng ta đi (Sáng tác: Huy Du)

Ca khúc *Đường chúng ta đi* được viết trên giọng Đô trưởng, nhịp 4_4 , có tính chất trong sáng, tự hào, âm vực quãng 10 trường từ C4 đến E5 phù hợp với giọng nam cao. Bài ở hình thức ba đoạn tương phản, đoạn 1 mở rộng cấu trúc theo kiểu biến tấu.

Sơ đồ cấu trúc:

Đoạn 1				Đoạn 2		Đoạn 3
a		a'				
Câu 1	Câu 2	Câu 1'	Câu 3	Câu 4	Câu 5	Câu 6
2+2+3	2+2	2+2+2	4+4	4+4	4+4	3+3+4

Nội dung toàn bài diễn tả niềm vui, niềm tự hào về khung cảnh hùng vĩ của đất nước đồng thời thể hiện niềm xúc động, tình

cảm hứng về miền Nam thân yêu, quyết tâm thắng giặc và sự tin tưởng vào tương lai tươi đẹp khi bước đi dưới ánh sáng của Đảng và Bác Hồ vĩ đại.

2.4.2. *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* - Sáng tác Trần Kiệt Tường)

Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người là một trong những ca khúc tiêu biểu sử dụng chất liệu dân ca Nam Bộ, được viết hình thức hai đoạn đơn, có câu nhạc mở đầu, câu nhạc nối và coda kết.

Sơ đồ cấu trúc:

Đoạn 1		Nối 4	Đoạn 2			Coda 4
Mở đầu 5	Câu 2 3+4		Câu 3 6	Câu 4 4+2	Câu 5 3+3+2	

2.5. Thực nghiệm sư phạm

2.5.1. Mục đích thực nghiệm

Xác định tính khoa học trong nghiên cứu, đưa ra những phương pháp phù hợp nhằm nâng cao trình độ học hát ca khúc cách mạng giai đoạn 1945 - 1975.

2.5.2. Đối tượng và thời gian thực nghiệm

Đối tượng thực nghiệm: Nghiên cứu và tiến hành thực nghiệm đối chứng với sự tham gia của 04 học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường ĐHVH Nghệ thuật Quân đội.

Thời gian thực nghiệm: Trong tuần đầu tháng 10 năm 2019.

2.5.3. Nội dung thực nghiệm

Chọn thực nghiệm bài *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* (Trần Kiệt Tường) để dạy cho 04 học viên năm thứ hai hệ Trung cấp Thanh nhạc của trường.

2.5.4. Tiến hành thực nghiệm

Tiến trình và phương pháp chung mà chúng tôi áp dụng cho hai nhóm khi thực hiện dạy học bài *Hồ Chí Minh đẹp nhất tên Người* của Trần Kiệt Tường như sau:

Bước 1: Hướng dẫn học viên tiếp cận văn bản nhằm tìm hiểu những đặc điểm của bài như: Tính chất âm nhạc, nội dung tác phẩm, nhịp độ và giọng, giai điệu của bài.

Bước 2: Hướng dẫn học viên tập giai điệu.

Bước 3: Hướng dẫn hát chuẩn xác giai điệu và lời ca.

Bước 4: Hướng dẫn cách sử dụng các khoảng vang cộng

minh theo từng âm khu trong bài

Bước 5: Hướng dẫn xử lý sắc thái đúng yêu cầu của tác phẩm.

2.5.5. Đánh giá

Học viên nhóm 1 với phương pháp học hoàn toàn bị thụ động, nên mức độ biểu cảm trong cách hát và kỹ thuật hơi thở, phát âm nhà chữ chưa phù hợp, chưa vận dụng tốt kỹ thuật phát âm, nhà chữ tiếng Việt nên thiếu đi tính mềm mại, uyển chuyển của màu sắc dân ca Nam Bộ.

Học viên nhóm 2 với lối học gợi mở, chủ động, có sự tư duy tác phẩm cũng như thực hiện các bước tiên hành đúng trình tự dưới sự hướng dẫn của GV cũng nên đạt hiệu quả cao trong từng tiết học. Sau hai tuần học tập, nhóm 2 có sự thuần thục, có sáng tạo hơn so với sinh viên nhóm 1.

Tiểu kết

Trong chương 2, chúng tôi đi vào phân tích đặc điểm các ca khúc cách mạng giai đoạn 1945 - 1975 phù hợp với giọng nam cao gồm: Cấu trúc, âm vực và tính chất giai điệu, nội dung tư tưởng và hình tượng lời ca. Đồng thời, chúng tôi làm rõ các vấn đề kỹ thuật thanh nhạc thường được áp dụng cho giọng nam cao khi hát các ca khúc cách mạng như: Khẩu hình; hơi thở; đóng giọng; các kỹ thuật hát legato, hát nhanh (passage), hát nhấn tiếng (marcato) và cách phát âm nhà chữ. Chúng tôi đã tổ chức thực hiện mẫu về PPDH cho hai loại ca khúc cách mạng trong phạm vi nghiên cứu của đề tài là: Ca khúc theo phong cách châu Âu và ca khúc mang âm hưởng dân gian. Trong đó, các kỹ thuật thanh nhạc được áp dụng cho từng ca khúc đều được phân tích, hướng dẫn cụ thể để học viên có thể nghiên cứu và vận dụng vào thực tiễn. Quá trình thực nghiệm diễn ra một cách khách quan trong thực tế giảng dạy với sự góp ý và hợp tác của các GV trong khoa Thanh nhạc, kết quả đánh giá có tính chân thực và độ tin cậy cao về mặt khoa học. Những đề xuất về biện pháp dạy học thanh nhạc trong đề tài dựa trên cơ sở khoa học và thực tiễn, có tính khả thi và áp dụng phù hợp để giảng dạy thanh nhạc cho giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường ĐHVHNT Quân đội.

KẾT LUẬN

Thanh nhạc là một trong những chuyên ngành trọng tâm trong chương trình đào tạo của Trường Đại học VHNT Quân đội. Khoa Thanh nhạc là một khoa truyền thống, đã đạt được nhiều thành tích, có nhiều đóng góp to lớn cho sự nghiệp đào tạo diễn viên ca hát chuyên nghiệp của quân đội và đất nước. Nơi đây đã đào tạo được rất nhiều thế hệ ca sĩ là chiến sĩ - nghệ sĩ chuyên nghiệp. Dạy học thanh nhạc nói chung và dạy học ca khúc cách mạng nói riêng cho học sinh hệ Trung cấp Thanh nhạc của Trường Đại học VHNT Quân đội trong nhiều năm qua đã có những thành công. Học viên Trung cấp Thanh nhạc sau khi tốt nghiệp đã nắm được những kiến thức và kỹ năng hát cơ bản, biết điều tiết hơi thở, hát cộng minh, vận dụng các kỹ thuật legato, marcato, staccato, passage... vào thể hiện tốt các tác phẩm thanh nhạc được giao... Ra trường, học viên đã trở thành những chiến sĩ - nghệ sĩ phục vụ quân đội và đất nước. Nhiều em đã đoạt được giải trong các kỳ thi lớn trong nước và cả quốc tế. Tuy nhiên, để thanh nhạc chuyên nghiệp phát triển và đạt được những thành tích hơn nữa thực trạng dạy học thanh nhạc vẫn còn có những bất cập cả về dạy lẫn học, đòi hỏi cần có những đổi mới.

Nền âm nhạc mới Việt Nam ra đời cùng với sự du nhập của văn hóa phương Tây vào những năm đầu thế kỷ XX. Mặc dù vậy, các nhạc sĩ đã nhanh chóng tiếp cận và tạo nên sự phát triển nhanh chóng cho nền âm nhạc nước nhà, mạnh về số lượng, phong phú về nội dung phản ánh, chất lượng nghệ thuật, trong đó ca khúc được xem là lĩnh vực chiếm ưu thế. Ngoài các yếu tố ngôn ngữ âm nhạc được các nhạc sĩ sử dụng một cách điêu luyện, sáng tạo, ca khúc Việt Nam có thể được xem là bức tranh toàn cảnh về diện mạo văn hóa, lịch sử của dân tộc. Chính vì vậy, dạy học ca khúc Việt Nam trong môn Thanh nhạc không chỉ dừng lại ở việc truyền thụ những tri thức về lý thuyết, rèn luyện kỹ năng, kỹ thuật mà còn có vai trò giáo dục văn hóa, đạo đức; lịch sử và thẩm mỹ.

Ca khúc cách mạng là một nguồn tư liệu quý để đưa vào chương trình dạy học thanh nhạc ở các trường đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp, đặc biệt là ca khúc giai đoạn 1945 - 1975. Với sự phong phú về nội dung đề tài, thể loại, cấu trúc và đặc điểm chất liệu, thủ pháp sáng tác, ca khúc cách mạng cho phép người GV thanh nhạc khai thác được hầu hết các yếu tố kỹ thuật thanh nhạc để hướng dẫn cho học viên hệ trung cấp. Bên cạnh đó, giá trị đóng góp của

dòng ca khúc cách mạng giai đoạn này còn là những bài học giáo dục hiệu quả về lịch sử dân tộc, đạo đức, tư tưởng và củng cố bản lĩnh chính trị cho học viên trường ĐHVHNT Quân đội nói chung, học viên giọng nam cao hệ Trung cấp thanh nhạc nói riêng.

Luận văn đã đi vào tìm hiểu và phân tích về các biện pháp, phương pháp rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cơ bản để thể hiện các bài hát cách mạng cho học viên giọng nam cao hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Đại học VHNT Quân đội. Trên cơ sở lý luận và tìm hiểu thực tiễn về đặc điểm khả năng giọng nam cao, thực tiễn trong dạy học thanh nhạc và bằng những phương pháp nghiên cứu điều tra, quan sát, nghiên cứu kết quả học tập, trao đổi với GV thanh nhạc..., chúng tôi đưa ra những phương pháp rèn luyện kỹ thuật, nâng cao chất lượng dạy học thanh nhạc cho học viên giọng nam cao, hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Đại học VHNT Quân đội.

Đứng trước những yêu cầu mới về chất lượng đào tạo ở các trường nghệ thuật chuyên nghiệp nói chung, Trường Đại học VHNT Quân đội nói riêng, chúng tôi hi vọng những kết quả nghiên cứu và biện pháp đề xuất trong luận văn này sẽ góp một phần nhỏ trong mục tiêu nâng cao hiệu quả trong rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc, chất lượng đào tạo hệ trung cấp Thanh nhạc Trường Đại Học VHNT Quân đội nói riêng, và đào tạo thanh nhạc nói chung.